

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

2. De Fide, quam faciunt Instrumenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

describat, nempe quis, quid, ex qua causa &c. debeat: uno verbo, totam seriem exprimat. *l. Scripturas C. qui poter. in pign.* nam facta non præsumuntur, sed probari debent: neque creditur testi, nisi idoneam dicti sui causam assignet. Si tamen nemo excipiat contra Instrumentum, in quo similia sunt omnia, illud subsistit. *l. 30. ff. de V. O.* Uti & Instrumentum Antiquum, h. e. ante 30. vel juxta alios ante 100. annos confectum (sed hoc melius relinquitur arbitrio Judicis) licet non omnia illa accuratè exprimat.

9 Requiritur 3. certa solennitas, videlicet debet 1. Præmitti invocatio Divini Nominis ferè his verbis: *in nomine Domini. Amen.* Vel: *in nomine Sanctissimæ & Individuæ Trinitatis.* 2. Exprimi tempus, scilicet annus Dominicæ Incarnationis, vel potius Nativitatis: mensis, ac dies ejusdem anni Christi, vel etiam hora, qua gestum est negotium. 3. Indictio, die Rómer Zins: Zähl. 4. Nomen & annus Papæ, vel Imperatoris, vel Regis, in cujus territorio conficitur Instrumentum: imò consultum est, teste Abbate, ut exprimat nomen & annus utriusque, tam Pontificis, quàm Imperatoris. Nomen Consulis hodie non amplius addi debet vel potest. 5. Locus, in quo fit actus coram Notario, & quidem non territorium vel diocesis tantum, sed etiam oppidum vel villa, imò de consuetudine etiam domus, vel etiam conclave, aut hypocaustum. 6. Nomina & cognomina saltem duorum testium, in quorum præsentia actus est celebratus: quamvis necesse non sit, ut testes subscribant, aut rogati sint, nisi id specialiter sit in Jure expressum, ut in Testamentis: nec debent esse omni exceptione majores: cum habilitentur per consensum Partium, instrumentum erigi volentium. Atque hæc solennitates partim probantur ex consuetudine, partim ex *can. 1. d. 23. can. 1. d. 73. Novell. 47. Nov. 73. c. 5. c. 3. de sent. & re jud. in 6. Recess. Imper. in Comit. Colon. 1512.* Utrum verò omnes, vel quænam requirantur ad substantiam & valorem Instrumenti, maximè discendum est ex consuetudine, vi cujus in Germania pro valido habetur Instrumentum, in quo omittitur invocatio Divini Nominis: expressio anni à Christo nato: nominis & anni Pontificis vel Imperatoris: loci generalis, imò & specialis: signi Notariatus. Haunold. *to. 5. tr. 4. n. 369. 389.* Non tamen, si omittatur Indictio Romana. Haun. *d. n. 369.* Dicitur autem Indictio à verbo *indicendo*, & complectitur 15. annos, seu tria lustra; nam tribus continuis lustris Cæsar Augustus & Romani indicebant tributum & recipiebant à toto mundo, & quidem primo lustro seu quinquennio ferum, secundo argentum, tertio aurum. Quoties igitur 15. anni fluxerunt à Christo Nato, tot prodibunt Indictiones, si eas numerare velis à Christo Nato.

10 Notandum præterea 1. Subscriptionem Notarii propria manu factam adesse esse necessariam, ut ne morbo quidem impeditus eam alteri delegare possit; quia hoc munus est personale, & censetur esse electa industria per-

sonæ. *Nov. 44. 2.* Instrumentum, quod erigitur super negotio, de cujus substantia est scriptura, legendum esse tam coram Partibus quàm coram testibus, saltem tacitè consentientibus non contradicendo. Quæ tamen prælectio necessaria non est, quando Instrumentum erigitur tantum facilioris probationis gratiâ; quia Notarius æquivalere duobus testibus, si is est rogatus à Partibus, & hæc non postulant sibi prælegi. Communis cum Patrim. 3. Ad Instrumentum Judiciale, coram Judice, & apud Acta factum, nulla opus esse solennitate, cum eam suppleat præsentia & autoritas Judicis. *arg. l. 19. C. de Testam. l. 31. C. de Donat.* 4. Neque ad Instrumentum privatum; utpote quod pendet à voluntate disponentis tantum, & nullam à Jure præscriptam formam requirit. Quò tamen magis accedit ad instrumentum Publicum, & redditur efficacius.

§. II.

De Fide, quam faciunt Instrumenta.

Sciendum, cum præcipuus Instrumentorum finis sit, ut rerum gestarum veritas facilius conservetur & efficacius probetur, vel maximè inquirendum esse, quantam probandam vim habeant tum Publica tum privata. Itaque

Dico 1. Instrumenta Publica, & Authentica, faciunt plenam fidem. Communis & certa ex *c. 1. 2. §. l. 15. C. b. t.* Intelligi, nisi per exceptionem elidantur tanquam falsa, vel saltem suspecta. Quamdiu autem nihil opponitur, præsumptio est pro Instrumento, quòd sit verum & legitimum, modo constat à Notario publico fuisse confectum, vel tali adminiculo instructum, à quo redditur Authenticum. Extendit se assertio 1. ad omnia, quæ in tali Instrumento continentur dispositivè, & ad ea, quæ solum indirectè deducuntur: non verò ad illa, quæ solum narrative, & incidenter in eo ponuntur, atque cedunt in præjudicium tertij, ab illis distincti, qui Instrumentum curarunt perfici; nisi esset Instrumentum perantiquum: tale enim probabiliter etiam probaret in præjudicium tertij, sicut in factis antiquis etiam in præjudicium tertij fama, & testes de auditu probant, ac sufficiunt probationes minoris aliàs ponderis. 2. Ad illos actus, ad quos probandos secluso Instrumento aliàs requiruntur plures testes quàm duo: & hinc in Instrumento adhibere plures testes, quàm duos, ordinariè nec necessarium nec utile est, cum quinque non probarent plus, quàm duo. 3. Ad apostillas seu additiones, in margine, vel initio, vel in fine Instrumenti positas; item ad cancellationes, interlineationes, rasuras; si factæ sint ab ipso Notario unà cum ipso Instrumento: debet tamen Notarius subscribere, & attestari, apostillas, rasuras &c. à se, vel sub mandato, esse factas, & quidem, si in pluribus locis Instrumentum apparet apostillatum, vel rasum, debet singillatim recensere omnia apostillæ & rasuræ loca, nec sufficit de illis testari in genere. Communis cum Malici & Farinac.

13. Dicitur Authentica, licet per se essent scripturae privatae, quae nimirum à Iudice vel Magistratu aperta, publicatae, & approbatae, v. g. Testamenta, Codicilli: quae facta sunt auctoritate Iudicis, vel à Notario (aut huius loco à duobus alijs viris idoneis) in praesentia Iudicis, & Partium, conscripta sunt, ut Acta Judicialia: quae ex Archivo publico, ubi reponuntur scripturae authenticae, sunt producta: quae sunt munita sigillo publico, & non suspecto, saltem si habeant subscriptionem apponentis sigillum, vel etiam testium casu, quo negotium, de quo agitur scriptura, non pertinet ad officium sigillantis quae est subscripta à Partibus, & tribus testibus adhuc viventibus, ut interrogari possint, & suam manum recognoscantibus: in negotiis minoribus sufficiunt testes duo etiam non subscribentes. Habentur haec l. 2. C. de testam. l. 1. C. de re iudic. Auth. ad huc b. t. l. 1. n. C. qui potior in pign. Nov. 73. c. 9. c. 2. b. t. cum gl. c. 11. de prob. Vid. Haun. 10. 5. tr. 4. a. n. 390. a. n. 455. § 493.

14. Porro notandum est 1. Archivum publicum, & propriè dictum, esse illud, quod erectum est auctoritate Principis, vel Magistratus, potestatem ferendi leges habentis, cum in finem, ut in eo reponantur non aliae nisi scripturae authenticae, vel saltem pro talibus habeat: cujusmodi jus habent Episcopi & his superiores Praelati, Principes, & Status saeculares illi, qui in territorijs suis exercent iura imperij, & Regalium. In Jure vocatur Grammatophylacium, is autem Officialis, qui praestit Archivio, dicitur Archivarius, vel Cancellarius, & olim Commentariensis. Archivum Privatum, & improprie dictum, quod aliqui appellant Chartophylacium, reperitur in Monasterijs, Ecclesijs, Civitatibus Municipalibus, & Communitatibus minoribus, apud personas illustres, jus publici Archivi non habentes, in quo reponi solent scripturae etiam non authenticae, v. g. circapredia, fines territorij, redditus &c. atque angitur non semper eam in finem, ut asservantur scripturae in Iudicio servire possint ad aliud probandum, sed saepe etiam ad instructionem Superiorum, Dominorum, Procuratorum: & ideo scripturae exinde productae non tam plenè & universaliter probant, imò ferè nihil probant (exceptis factis antiquis, memoriam hominum excedentibus) pro producete ex suo Archivo privato, quamvis faciant aliquam praesumptionem. Notandum 2. sigillum publicum vocari, quod est appressum à personis in Dignitate constitutis & Magistratum habentibus, vel ab ijs, quorum sigilla vi consuetudinis loci habentur pro authenticis. Vid. n. 4. Iuspectum verò erit, si sigillum non sit integrum, sed ita fractum, ut cognosci nequeat, an sit ejus, cujus id esse scriptura asserit: vel si illius litterae non amplius sint cognoscibiles, nec aliunde constet, cujus sit sigillum: vel si scriptura dignitati sigillantis, vel initiale litterae solitarie positae non conveniant nomini illius: vel si cera exterior sit recentior, quam interior. Unde sigillum recognoscendum est vel in Iudicio, vel saltem coram Iudice extra Iudicium, vel apud per-

sonas privilegiatas domi suae coram Notario, coram quibus recognoscens debet sigillum (vel scripturam) agnoscere pro suo (ad quod etiam compelli potest) item citari testes, qui sua sigilla apposuerunt &c. DD. in l. 15. de reb. auth. judic. possid. Coeterum nec scriptura publico munita sigillò plus probat pro ipso sigillante, seu cujus est sigillum, quam scriptura privata pro scribente, nisi sit sigillum Supremi Principis; cum sit in propria causa.

Oppones. Vel solum sigillum publicum facit Instrumentum Authenticum, vel necessaria etiam est subscriptio sigillantis? neutrum potest dici. R. cum Masc. & probabiliori, solum sigillum sufficere, nisi lex vel consuetudo simul requirat subscriptionem. Urgebis: Unius testis dictum, quacunque auctoritate polleat, non plenè probat. c. 28. de testib. ergo neque sigillum, quantumcunque authenticum. R. N. Conf. quia sigillo authentico fidem plenam tribuit c. 2. b. t. & consuetudo passim.

Dico 2. Transumptum (seu Exemplum, vel Copia vidimata) Instrumenti Publici, quod omnino simile est Originali, eandem vim probandi habet, quam originale, modò factum sit vel ab eodem Notario cum debitis solennitatibus, qui fecit Originale: vel ab alio quidem Notario, sed tamen auctoritate Iudicis: aut cum expresso consensu Partium, tale Exemplum approbantium tanquam originali conforme. Haunold. a. n. 409. Everhard. Felin. Abb. &c. Sumitur prima pars ex l. 24. ff. qui testam. facer. poss. c. 20. de convers. conjug. & ex hac ratione; si enim factum sit ab eodem Notario, & cum debitis solennitatibus (nempe ex iusta causa, petitionem & rogationem vel utriusque Partis, vel saltem illius, de cujus praesidio agitur, atque citatis ijs, quorum interest. c. 41. de testib.) censetur esse ipsum Originale, saltem virtualiter, cum nihil ipsi desit: neque tenetur Notarius exprimere, quòd hac scriptura sit transumptum, & non originale, nisi illud sola illa Pars petierit, in cujus favorem cedit cum praesidio alterius; tunc enim ad vitandam fraudem deberet exprimere, quòd tantum sit Copia. Secunda Pars habetur clarè in c. fin. b. t. ibi: si instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam, exemplari petantur, coram Ordinario Iudice, vel Delegato, ab ipso specialiter, praesententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitia repperit, per publicam personam illa praecipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum Originalibus habitura. Hodie vi consuetudinis, ut notat Pirhing b. n. 22. non Iudex, sed Tabellio seu Notarius inspicit Originale, qui istud transcribit, atque testatur, quòd in eo diligenter inspecto nullum vitium repperit. Et hinc vi consuetudinis Copijs à solo Notario vidimatis plena fides haberi potest. Tertiam partem de expresso consensu Partium tenet cum communi Bartol. in Auth. si quis in aliquo C. de Edendo.

Aliter si fiant transumpta, regulariter nihil probant. c. 1. b. t. ibi: si scripturam authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus. Concordat l. 2. ff. eod. § Auth. cit. Regulari-

gulariter, inquam, quia probant, quando in litteris Pontificijs additur hæc clausula, ut presentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarij publici subscriptis, & sigillo alicujus persone in Dignitate Ecclesiastica constitute munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur, si forent ostensa. Dein, si originale Instrumentum probetur amissum, ejusmodi exemplar non solenne facit semiplenam probationem, ita ut possit deferri juramentum suppletorium. Jalon. in *Auth. cit. n. 6. Masc. de Probat. concl. 711. n. 58.* Alias verò facit tantum aliquam Præsumptionem. Porro ratio, cur non probet transumptum absque auctoritate Judicis factum, si exemplationem fecit Notarius distinctus ab illo, qui fecit originale, est, quia juxta *Nov. 44. pr. & Auth. cit.* Notarius conficere nequit Instrumentum Authenticum, qui gesto negotio non interfuit, cum de aliis, quam quæ vidit & audit, authenticè testari non possit.

- 17 Oppones 1. Si Instrumentum collationetur vel transcribatur à Notario ad petitionem Partium, videtur illud plenè probare, etiam si id fiat ab alio Notario, quam qui fecit originale, nec interveniat auctoritas Judicis; quia Partes hoc ipso consentunt, talem actum esse factum; cum hujusmodi proptia confessio sit optima probatio. Ergo. 2. Si cum expresso consensu Partium confici possit transumptum Authenticum ab alio Notario, non est ratio, cur non possit fieri etiam cum consensu tacito, ita ut probet in Judicio: si Pars, cui præjudicat, nihil opponat: sed consensus tacitus non videtur sufficere tum propter *l. 2. cit.* tum propter consensum DD. communiter id negantium: ergo. 3. ad 1. Confessio Partium de negotio gesto non sufficienter probatur per hoc, quod velint fieri exemplum, aut collationari originale; nisi approbent etiam ipsum exemplum, fatendo, illud concordare cum originali; quia possent permittere fieri exemplum ex alia causa, v. g. quia sciunt, illud nihil probare, si fiat ab alio Notario. Everhard. apud Haun. *n. 414.* Si autem approbent ut concordans originali, tale exemplum probaret quidem plenè, at non ex propria virtute, sed ex Partium confessione. Ad 2. Negatur Major cum communi, propter hanc rationem; quia non solum Partes, sed etiam Judici facienda est fides: si ergo Judex adverteret; Instrumentum non esse originale, nec exemplum authenticè factum, deberet ipse ex officio illud rejicere, licet Pars nihil opponeret, cum teneatur supplere ea, quæ sunt Juris. Si autem pars non opponens tacite fateretur, exemplum esse conforme originali & concordans (non verò simpliciter omittens exceptionem ex simplicitate vel ignorantia Juris) propria confessione esset convictus.

- 18 Dico 3. Protocolium, si habeat omnia requisita, pariter probat plenè, etiam si Notarius, qui scripsit, non amplius vivat, vel nondum ex eo confectum sit Instrumentum, rem fusiùs exponens. Mascard. *de Probat. conclus. 4. n. 1. post Bart. & alios contra paucos quos-*

dam. Sumitur ex *c. penult. b. t. ibi:* cum Protocolium morte præventus quædam non perfecit instrumenta, quæ in notam (protocolium) redacta essent ab eodem &c. Item *ex l. ult. C. de re jud. gesta,* quæ sunt translata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem, neque enim morte cognitoris perire debet publica fides. Ratio est, quia Protocolium est originale primum & matrix, atque inde conficitur instrumentum publicum & authenticum: ergo, si huic plenè creditur, à fortiori credendum est Protocollo, ex quo illud suam vim accipit. Unde Protocollo in casu dubij vel contrarietatis magis standum est, quam Instrumento inde desumpto, imò recurritur ad Protocolium. *Zoesius b. t. n. 6. & alij ex Nov. 44. Dixi 1. Si habeat omnia requisita,* nempe scriptum à Notario, ad id rogato, suum nomen, signum, locum, tempus, & alia exprimentes, quæ requiruntur ad confactionem Instrumenti publici, de qua *n. 7. & rem clarè annotante,* item (si actus ad sui valorem requirit scripturam) Partibus prælegente, quæ scripsit. Si tamen aliquid ex his solennitatibus esset omisum, sufficienter tamen constaret de voluntate Partium, saltem semiplenam probationem faceret Protocolium. Dixi 2. *etiam si Notarius &c.* quia Protocolium debet factum per se sufficere, licet inde non sit confectum instrumentum: si tamen ex eo Partes velint confici Instrumentum, non ab alio Notario, quam qui scripsit Protocolium, confici potest, si adhuc vivat. *gl. in c. penult. & Nov. cit.* Quod si Notarius jam sit mortuus, confici quidem ex Protocollo potest Instrumentum ab alio, sed servatis ijs, quæ requiruntur ad confactionem transumpti juxta *n. 16. & c. penult. cit.*

Oppones 1. Protocolium est quædam inchoatio tantum Instrumenti, neque completum, donec inde formetur Instrumentum: sed quod nondum est completum, non habet vim plenam probandi. *l. 11. C. de his, quib. ut indignis fin. ibi:* nihil enim actum esse credimus, dum aliquid addendum superest. 2. In *l. 17. C. b. t.* dicitur, venditiones, transactiones, & alia negotia non valere, nisi super ijs Instrumenta à Notario etiam completa sint: ergo. 3. ad 1. Protocolium in ratione Protocolli jam est completum, antequam inde fiat Instrumentum; non autem opus est ad faciendam fidem, ut etiam sit completum in ratione Instrumenti. *Lex n. loquitur de Instrumento, non de Protocollo, vel si de protocollo etiam intelligi velis,* intelligenda est de Protocollo non completo in ratione Protocolli, aut ita formato, ut ex eo non plenè cognosci possit, quæ acta sunt. Ad 2. In *l. 1. est sermo de ijs actibus ad quorum valorem (& non ad probationem tantum) ex voluntate Partium requiritur scriptura.* Talis autem scriptura, sive sit Protocolium, sive alia scriptura, quam Partes expressè requirunt ad valorem contractus vel negotij, nisi desuper erigatur Instrumentum, utique vires non habet, nisi sit tam à Notario completa, quam à Partibus, quibus prælegi debet, approbata. Dico

20 Dico 4. Libri rationum ab Officialibus publicis conscripti quoad ea, quæ pertinent ad eorum officium, etiam plenè probant. l. 10. ff. de Probat. Quia Officiales publici publica auctoritate sunt constituti ad talia conscribenda non minus, ac Notarii publici ad instrumenta publica conscribenda. Huc pertinent libri censuales publici, in quibus ab Officiali publico descripta sunt bona in certo territorio existentia cum in finem, ut à Magistratu debita cum proportionem possint imponi tributa & steuræ &c. tantum igitur alicujus bona valere censentur, quantum valere dicit talis liber, nisi subditus luculenter probet, ea nunc minus valere: sed tantum probat inter Magistratum & subditos, non contra tertium, qui descriptionem non consensit. Ex illa tamen descriptione seu taxatione talis libri non inferitur, quod res nequeat justè majori pretio vendi, quam ibi taxata sit. Huc spectant quoque libri Fiscalium, & Thesaurariorum. Item libri Parochorum, in quibus conscribunt baptizatos à se, nuptos, defunctos suæ parochiæ.

21 Dico 5. Libri rationum privati, in quibus acceptum & expensum, debita &c. annotat v. g. paterfamilias: socius negotiationum: mercatores &c. Item libri censuales privatorum dominorum, in quibus annotari curant suos censūs, servitia sibi vel aliis debita &c. præterea Tutorum, Curatorum, Procuratorum, & Administratorum, rerum alienarum Inventaria, & Registra privata, per se & absque alio adminiculo non probant plenè pro scribe, bene tamen contra eum, si sicut alia scripturæ privata, de quibus postea, cum revera sint privata. Idem est de libris Ecclesiarum, Monasteriorum, & Collegiorum, aut Multitum personarum, jus Archivi publici non habentium. Haun. à n. 505. cum communi ex l. 6. 7. C. de probat. Ratio, quod pro scribe non probent, est, ne fraudibus præbeatur occasio: facile enim contingere posset, ut homines in his privatis libris scriberent debita, & alios sibi obligatos esse, si viderent, his scripturis fidem adhiberi. Quod autem contra scribe plenè probent, facit propria scribe confessio; præsumitur enim nihil in eorum præjudicium scribere, nisi sciat, quod res ita se habeat. Dixi tamen 1. per se, scilicet spectato jure communi; nam vi specialis statuti, vel consuetudinis, plenè quoque vel semiplenè probare possunt etiam pro scribe: sic vi statuti Norimbergensis pro scribe probant libri Mercatorum, si sint regulati juxta arbitrium peritorum Mercatorum, scripti à viro bonæ famæ, & scripturam suam confirmante eum juramento, ac si insuper Adversarius nihil probet contra tales libros. Sic jdem libri, etiam secluso hoc statuto, probant semiplenè, ita ut accedente uno teste, vel juramento suppletorio, constituent plenam probationem, uti Carpz. apud Haun. n. 509. Gail. l. 2. observ. 20. observant. Pari-ter plenè probant libri privati pro scribe, si aliunde sint authenticati, manu Notarii publici, asservatione in Archivo pu-

blico &c. vel si Præsul Ecclesiæ vel Monasterij esset Princeps, aut gereret Magistratum. Dixi 2. absque alio adminiculo. Si enim concurrerent simul aliqua adminicula, plenè probare possent pro scribe. l. 5. cit. cuiusmodi sunt, si scriptura habeat rationem libri, & non sit scheda simplex, vel folium separatum, sed paginæ confutæ: si contineat accepta & expensa, atque sic aliquid etiam contra scribe: si exprimat causam, ex qua sit aliquid acceptum vel expensum: si apponat annum, mensem, & diem: si careat cancellationibus & superinductionibus: si contineat solum res, ad officium illud pertinentes, non alias: si clarè, verisimiliter: si scribens alias sit fide dignus: si adjiciat juramentum, quod contenta in tali libro sint vera. Nicola. de Passeribus de scriptura privata lib. 4. de libris mercat. à n. 48. Guido Papæ q. 441. Pax Jord. to. 3. tit. de fid. Instr. à n. 108. præsertim ejusmodi adminicula profunt, si scribens sit mortuus. Gail. lo. cit. n. 4. Dixi 3. non probant plenè; faciunt tamen magnam præsumptionem, quia hujusmodi homines non solent fraudulenter procedere, sed bona fide. Imò semiplenam probationem efficiant, si scribens jam sit mortuus, & alias fuit bonæ famæ, atque liber habeat debitam formam, contineatque data & accepta. Passer. lo. cit. de libris rationum n. 24. Item si consuetudo accedat, vel alia adminicula, ita ut æquitas suadeat, fidem semiplenam adhiberi. Rursus si Tutor, Mercator, vel alius Administrator, fide alias dignus & homo legalis, juramento confirmet, vera esse, quæ scriptæ, & summa sit parva ac verisimilis, etiam plenè probat. Masc. conclus. 973. mibi n. 13. § 58. in magis autem summis ad plenam probationem constituendam debent plura adminicula, scilicet quæ paulò antè adduximus, concurrere. Denique in factis, memoriam hominum excedentibus, & ubi alia probationes moraliter haberi nequeunt, ejusmodi libri semiplenam, vel fortè nonnunquam etiam plenam, præsertim si valde adminiculati sint, fidem merentur.

Dico 6. Instrumenta privata non Authentica, seu scripturæ privata, quales sunt apocha, antapocha, syngrapha, chirographum, regulariter pro scribe (ac ejus hæredibus) nihil: contra ipsum verò (ejusque hæredes) regulariter plenè probant, modò sint confutæ. Communis ex l. pro priori assertione cit. item ex l. 10. ff. § C. de testib. ex l. 26. § fm. ff. de positi. l. 13. C. de non num. pecun. Quod enim pro scribe, seu in illius commodum, nihil probent, ratio est clara, quia nemo est idoneus testis in causa propria, & in nullius potestate esse debet, alios sibi obligatos facere per suam scripturam. Quod verò contra scribe probent plenè, facit propria confessio, in litteris expressa; quia præsumitur ex certa scientia scripsisse. Nec obstat, quod confessio extrajudicialis, oretenus facta, plenè non probet, uti dictum ad Tit. de Confessis; disparitas enim est, quod scriptura, per quam fit confessio, semper loquatur. arg. l. Ariani C. de hæret.

habet. consequenter etiam coram Adversario, & iudice. Item majori deliberatione solemus scribere, quam loqui. *arg. l. 1. C. de Usur.* Quamvis autem pro scribente per se nec plenè nec semiplenè probet talis scriptura, tamen facit aliquam præsumptionem. Contra tertium verò; vel etiam pro illo, nullas habet vires, nisi à tertio tales litteræ fuissent subscriptæ vel mandatæ, aut nisi tertius foret hæres scribentis, vel ab eo causam haberet, aut nisi producantur ad probandum factum antiquum, pro quo desunt aliæ probationes.

23 Dixi 1. Regulariter; nam scriptura privata plenè probat etiam *pro scribente*, quando est subscripta à Partibus, tribusque testibus, adhuc viventibus, & juratò suam manum recognoscentibus. *c. 2. h. t. imò contra alteram Partem*, licet hæc sola subscripserit absque testibus. Pariter si aliunde est authentizata, v. g. sigillò authenticò Curie, seu majoris Magistratûs: si à longo tempore pro authentica sit habita &c. Vel si Adversarius eam producat pro se; tunc enim eo ipso approbare censetur. *l. 26. §. fin. ff. de positi.* atque testimonium alterius Partis fateri. Idem est, si producatur in iudicio, & Pars adversa nihil opponat. Rursus plenam fidem ei adstruunt aliqui, si agatur de modica summa, & scribens sit aliàs valde bonæ opinionis: semiplenam verò etiam causis maioribus, si juramentò sit firmata; tunc enim æquivalet uni testi jurato.

Dixi 2. contra ipsum, quod pariter exceptiones patitur; nam neque *contra scribentem* plenè probat 1. cautio seu chirographum, quod continet quidem debitum, sed non causam debiti, v. g. si Titius sua manu fateatur quidem, se Cajo debere centum, non tamen exprimit, an ex mutuo, emptione, vel quo alio titulo. *c. 14. h. t. l. 25. §. fin. ff. de Probat.* ex tali siquidem scriptura contra negantem debitum non datur actio in foro externo, ut colligit communis DD. ex *§. fin. Inst. de obligat.* Excipit tamen promissionem causæ piæ factam. *arg. c. fin. de success. ab intest.* & promissionem, cujus causa facile præsumi potest, ut si promittas scriptò aliquid bene merito de te, vel pauperi; quia tunc præsumitur gratitudo, vel misericordia; promissionem conditionatè factam; quia tunc apposita conditio est locò causæ: confessionem debiti in ultima voluntate factam. per *l. 88. §. 10. ff. de legat. 2.* quia tunc talis res debebitur tanquam legatum: confessionem chirographò expressam, item geminatam seu repetitam; quia tunc præsumitur causa. 2. Plenè non probat contra scribentem in causa mutui; quando apocham accepti mutui testem dedisti, antequam reciperes mutuum: item in alijs debitis, quæ se per apocham seu quietantiam sibi soluta esse testatur creditor, antequam soluta sint, uti quandoque contingit; nam talis creditor per 30. dies, mutuatarius verò per integrum biennium à die dati chirographi, habet *exceptionem non numeratæ pecuniæ*, qua repellere potest Adversarium, atque in ipsum rejicere onus pro-

bandi, solutionem, vel numerationem pecuniæ esse factam. *l. 14. §. alius C. de non num. pecun.* Idem beneficium excipiendi per biennium conceditur marito, fatenti in apocha sibi numeratam esse dotem cautam. *l. cit. §. fin. l. 3. cum subjuncta Auth. C. de dote cauta non num.* Unde, qui solvit dotem, vel numerat pecuniam, providè facit, si numeret coram testibus, ut, licet receperit apocham, probare valeat numerationem, si fortè sibi litem moveret, qui dotem vel pecuniam accepit. Dixi 3. *modo jure confessate*, h. e. modò scribens fateatur, scripisse, & recognoscat manum suam. Quodsi neget, se scripisse, probatio incumbit Adversario, quam facere potest ac debet vel per tres testes, qui deponant, se vidisse scribentem hæc, vel subscribentem. *Nov. 73. c. 1.* Vel per *comparationem litterarum*, dum videlicet duæ scripturæ, quarum unam convinctur, aut fateatur, & alteram negat, se scripisse, inter se conferuntur vel comparantur à peritis; & hinc etiam Juxta potest neganti imperare, ut scribat in iudicio. Verùm hæc litterarum collatio, licet characteres deprehendantur similes, se sola & sine alio adminiculo non plenè probat, quòd ab eadem manu processerint ambæ; quia multi norunt alterius imitari manum dexterimè, vel mentiri alienam: si tamen accedat vel appensum sigillum illius, cujus manum indicat comparatio litterarum, testium attestatio aliàs insufficientis, plenè probare potest, si illi, per quos fit comparatio (casu quo Juxta eam non vult facere) prius juraverint, se facturos non lucri, gratiæ, aut inimicitie causâ, ipse verò petens comparisonem, se alia probatione destitutum esse. *l. 20. C. h. t. Nov. cit. c. 7. §. 3. Masc. concl. 110. §. 330.*

Oppones 1. Qui non exprimit in suo chirographo causam obligationis suæ, sed præcisè debitum, v. g. centum florenorum, abstrahendo, an ex empto, mutuo &c. debeat, non minus fateatur debitum, quam qui exprimit causam: sed propria confessio est optima probatio: ergo etiam contra talem, qui non exprimit causam obligationis suæ, probat chirographum plenè. 2. De Jure Civili non potest deberi sine causa, ut scilicet detur actio in foro externo: ergo, qui fateatur se debere, hoc ipso fateatur se debere ex aliqua causa, & sic supponitur causa. 3. Scriptura privata non exprimens causam æquivalet pacto nudo; cum pactum nudum nihil sit aliud, quam pactio non habens causam: sed ex pacto nudo de Jure Canonico datur actio per *c. 1. §. 3. de Pactis*: ergo. 4. Si quis confitetur, rem non esse amplius suam, plenè probat contra se, licet non exprimat causam, cur non amplius sit sua: ergo etiam confitens debitum absque expressione causæ. 5. Siquis chirographò promittat se alteri donaturum ædes, obligatur civiliter, licet nullam addat causam: ergo etiam, qui sic confitetur debitum. 6. Siquis alterum chirographò liberat à debito, fatendo alterum sibi non obligari, non necessariò exprimit causam liberationis. *l. 40. pr. ff. de Pact.* ergo etiam debitor non exprimens causam debendi, seu obligationis.

gationis, efficaciter obligatur. *§. ad 1. Dist. Ma.* fatetur debitum simpliciter & absque causa expressa. *C. Ma.* fatetur tali confessione, ex qua secundum Jura oritur actio, vel ex qua continens efficaciter obligatur de Jure. *N. Ma.* Ad 2. *N. Conf.* eo ipso enim, quod Jura requirant ad obligationem & actionem efficacem in Judicio, ut exprimaturs causa specifica debiti, non sufficit, causam supponi, vel præsumi. Ad 3. *N. Min.* in meis principijs. Dein *Dist. Ma.* æquivalet pacto nudo in ordine ad contrahendam obligationem in foro interno. *trans.* in ordine ad probandam obligationem in foro externo. *N. Ma.* supposito nempe, quod ex pacto nudo detur actio. Ad 4. *N. Conf.* quia, qui fatetur, rem non esse amplius suam, satis exprimit causam, quod nempe eam dereliquerit. Ad 5. etiam talis exprimit satis causam, scilicet liberalitatem suam, ex qua promittit donationem. Ad 6. rursus *N. Conf.* *§. parit.* cum Jura sint prouiora ad liberandum, quam ad obligandum.

Dico 7. Epistola (seu litteræ missivæ) à scribente recognita, & causam debiti exprimens, plenè probat contra scribentem, etiam pro tertio, ad quem missa non est. 2. Item pro scribente contra illum, cui missa est, modo ab hoc acceptata, & retenta sit absque contradictione. Prior pars sumitur ex *l. 26. §. 2. ff. de positi*, ubi habetur, quod ex ejusmodi litteris non nascatur quidem obligatio, bene tamen probetur, v. g. rem depositam esse. *Haut. 10. §. 4. n. 537.* Idque præcedit, licet nec dies & annus, nec locus appositus esset. *Menoch. de arbitr. cas. 94. n. 11. 12.* *Haut. n. 539.* allegans *l. 34. §. 1. ff. de pignori*. Quod autem etiam probet pro tertio, testatur communis DD. & praxis Camporum. Ratio est; quia recognoscens suam manum confiteri censetur, vera esse, quæ scripta: quod autem scripta sit epistola alteri, quam huic tertio, imperitenter se habet; manet enim propria confessio scribentis, quæ est optima probatio. Neque dicas, ejusmodi epistolam tantum esse confessionem extrajudicalem, quæ tantum semiplenè probat: nam etiam confessio extrajudicialis vocalis geminata, item facta cum expressione causæ & coram Adversario, plenè probat, ut dictum *ad tit. de Confessis n. 6.* sed confessio extrajudicialis scripta æquivalet geminata vocali, cum ea, quæ scribuntur, de liberatè scripta esse præsumantur, item facta cum expressione causæ & præsentè Adversario, cui loquitur epistola, quando ei redditur. Posterior pars eruitur ex *Clem. 1. de Procurat. §. 16. ff. ad S. C. Maced.* qui enim tacet, cum contradicere possit & debet, consentire censetur, v. g. in debitum, quod ab ipso petit scribens epistolam. Communis cum *Bart. Bald. Jas.* Quandoque autem præsumi possit consensus ex omiſſa contradictione, pendet ex hominum agendi modo, ac tempore ad deliberandum dari solito, & ex particularium casuum circumstantijs.

Quæres, an & quid probet *charta bianca*, ut vocant, seu *charta vacua*, solo nomine &

sigillo dantis signata, ut in ea vel creditor, vel dominus &c. scribat, quod petit, vel mandet &c. prout ipsi visum fuerit? *§. nisi is*, qui dedit talem chartam, postea legerit, ratumque habuerit, quod alter in ea scripsit, contra ipsum parum vel nihil probabit; nisi enim relegerit, ignorat, quid in tali scriptura contineatur: ignorans autem non consentit. *l. 10. C. de donat.*

§. III.

De Productione, Impugnatione, & Reprobatione Instrumentorum.

Sciendum, non sufficere ad probandum in-
27
ſtentum in Judicio, si Instrumenta solum al-
legendur, vel, quid in ijs contineatur, indicetur, aut si aliqua ipsis opponatur exceptio &c. sed debere realiter edi seu produci coram Judice & Parte adversa, & quidem originalia, vel authentica, quæ elidi aut reprobari nequeant. Idcirco oportet inquirere 1. Quando & quomodo producenda sint Instrumenta. 2. An & quando edenda seu exhibenda in favorem Partis adversæ, vel alterius cujusdam, & in proprium præjudicium. 3. Quomodo impugnari vel reprobari possint.

Dico 1. Instrumenta produci debent in ter-
28
mino Probatorio, seu ad probandum concessio, saltem regulariter. *c. 9. h. t. c. §. de caus. possess.* Itaque producenda sunt post litis contestationem, & ante conclusionem in causa, atque intra terminum à Judice præfixum. Regulariter, inquam: quando enim ante litis contestationem produci valeant; colliges ex dictis *ad tit. ut lit. non contest.* quando autem post publicationem at-
testationum, ex *tit. de testib. §. 2. assert.* 2. Ex similibus ferè causis etiam post conclusionem in causa producere fas est, nempe 1. Si primum postea fuerint reperta nova Instrumenta, & produci juret, se prius non habuisse, nec habere potuisse eorum noticiam. 2. Si Instrumenta producantur præsentè & non contradicente Adversario. 3. Si Judex vel necessarium vel utile judicet recipere post conclusionem in causa. 4. Si beneficiò restitutionis in integrum subveniatur Ecclesiæ, Minori &c. 5. Si fiat appellatio; tunc enim in nova instantia producere licet nova Instrumenta. 6. In causa Criminali in ordine ad defensionem Rei. 7. In causa Matrimoniali ob periculum peccati. 8. Post eandem conclusionem audiuntur adhuc allegationes Juris, Consilia Doctorum, Responsa Academicarum &c. modo non petatur nova dilatio ad eorum productionem. Quin etiam post sententiam definitivam recipiuntur adhuc Instrumenta in causis publicis, scilicet Reipublicæ, Universitatum, Collegiorum &c. in causis & rebus Ecclesiasticis, in causis Pupillorum; Minorum &c. *Mynſ. cent. 4. observ. 60. n. 7. seqq.*

Quæres, an credendum Actori asserenti, se
29
amisſisse Instrumentum, quod volebat producere ad probandam intentionem suam? *§. non*, nisi producat testes, qui non tantum deponant super tenore Instrumenti, sed etiam super ipso facto, vel contractu, coram se gesto. Quod si